

Ομιλία του Θεοδώρου Γ. Θανόπουλου, Σχολικού Συμβούλου Π.Ε. Θύματος του Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος. Εκφωνήθηκε στον Καθεδρικό Ναό της Μαρτυρικής πόλης των Καλαβρύτων στις 14-08-2003.

Στης αυγής το ξάγναντο,
εκεί που η ανέμελη ζωή έπαιζε με τη χαρά,
στο χάλασμα του τρόμου ·
τότε που αργοδιάβαινε το γέλιο με τη νιότη,
σ' έρμα κάστρα ολόσπαρτα
τη θύμηση καλώντας,
κάποιες μάνες χάνονταν
στο παίξιμο του χρόνου
με αναστεναγμό κρυφό,
με μια ρυτίδα πόνου.
Κι ήταν δράμα · κι ήταν θλίψη
σε κάθε τους περπατησιά.
Κι ήταν όνειρο πικρό
σε κάθε ανάσα και πνοή!

«...Στην ερειπωμένη πολιτειούλα που μόλις είχε αρχίσει την αναστήλωσή της και που μόλις αχνά ο πόνος κι η θλίψη άρχισε να αφήνει τη θέση σε μια ζωή καινούρια που άρχιζε · σε κείνα τα χαλάσματα, που είχε παιχτεί, πριν μερικά χρόνια ένα δράμα φρικτό, αποτρόπαιο, απάνθρωπο, εγκληματικό... εμείς τα παιδιά βρίσκαμε του παιχνιδιού τη χαρά, μέσα απ' την ανεμελιά και την ξεγνοιασιά, που η ηλικία κι η ανθρωπινή τότε υπόστασή μας διέγραφε, σε κάποιες στιγμές παιδικής ευτυχίας και αγαλλίασης.

Σε κείνα τα χαλάσματα, που οι μαυροντυμένες γιαγιάδες, μανάδες, θείες, αδελφές, κόρες... το πρόχειρο κατάλυμα έφτιαχναν για να στήσουν το σπιτικό τους, να συνεχίσουν τη μοίρα της ζωής, της ζωής που τόσο άχαρα τη θύμηση προκαλούσε και τόσο άπονα την ανάμνηση ανακαλούσε στ' άθυρμα του χρόνου, στου μυαλού το στρόβιλο και που συνέχιζε την πορεία του, μέσα από μια διαχρονική διαδικασία · που δεν μπορείς αβασάνιστα ή έστω εύκολα να ξεκόψεις από ένα παρελθόν, αναπόφευκτη συνέπεια της ιστορικής διαδρομής, της συνέπειας της ζωής.

Κι ίσως στο χάσιμο κείνο του βασανιστικού στοχασμού, που το μυαλό έπαιζε με τις σκέψεις το πιο άσχημο παιχνίδι της μνήμης, έβλεπες και δε σου ξέφευγε απ' την αντίληψή σου, το πονεμένο πρόσωπο, το απλανές βλέμμα, τα χείλια τα πικραμένα, το φευγάτο αναστεναγμό.

Και το δάκρυ κρυφοκυλούσε στα ρυτιδωμένα, βασανισμένα μάγουλα, ενώ η ματιά πάντα περνοδιαβαίνοντας, τελικά σταματούσε, στον άσπρο μεγάλο τσι-

μεντένιο Σταυρό, στο ψήλωμα του Καπή, τραγική μαρτυρία μιας τραγωδίας, ενός ολέθρου, μιας άδικης, μα τόσο άδικης ανθρώπινης θυσίας.

Κι εύλογη η απορία στα δικά μας τότε παιδικά μάτια · κι έντονη η περιέργεια, που απ' της ερώτησης τη φτιάση, απάντηση περίμενες.

- Πες μου μανούλα, γιατί κάθε τόσο δακρύζεις, γιατί κλαις, γιατί αναστενάζεις ;
- Πες μου μανούλα, γιατί τόσοι σταυροί, γιατί αυτός ο μεγάλος τιμεντένιος Σταυρός στη λάκα του Καπή;
- Αγόρι μου μικρό, εκεί πάνω οι Γερμανοί σκότωσαν τον παππού σου, το θείο σου, τον...μια μέρα βροχερή, Δεκέμβρη μήνα, μέρα Δευτέρα...

Γιατί μανούλα;

- Αγόρι μου...

Κι ο λυγμός έρχονταν και τα δάκρυα άρχιζαν ν' αργοκυλούν στα αγαπημένα μάγουλα, που με τόσο πάθος σε άλλες όμορφες τρυφερές στιγμές φιλούσες · κι η μητέρα έφευγε ή άρχιζε πιο πέρα κάποια άλλη δουλειά ή άλλαζε συζήτηση, προσπαθώντας να κρύψει τον πόνο και τη θλίψη, να αποφύγει την τόσο πικρή ανάμνηση, π' έφερνε συγκίνηση και παράπονο.

Κι έμενες με την απορία · διαισθανόσουν το δράμα που είχε παιχτεί κάποια χρόνια πριν...» (Φ. τ. Κ., "Θύμησες", Δεκέμβρης 1993, σ. 3.).

...Μια μέρα βουβή, μουντή, μπλάβα, όπου γύρω η καταστροφή, ο όλεθρος κι ο θάνατος κυριαρχούσαν, σε μια θολή, καπνισμένη ατμόσφαιρα, π' άρχιζε από την κοιλάδα του Βουραϊκού κι ανηφόριζε ως τις κορφές του Χελμού, κάνοντας τους αγρούς, τους λειμώνες και τις βουνοπλαγιές να φαντάζουν σα Δάντειο όραμα, που αποτύπωνε τα μύρια όσα έργα της μανίας, του μίσους της κακοσύνης του ανθρώπου...

Τραγικές αναπολήσεις από μαυροφορεμένες Καλαβρυτινές γυναίκες, επιβεβαίωση μιας τόσο άραχλης, μαύρης κι ολέθριας μέρας.

«...βλέπω τον πατέρα μου να μου κάνει νόημα, να πάω κοντά του. Πάω κοντά στον πατέρα μου ο οποίος έβγαζε αίμα από το στόμα γιατί είχε στους πνεύμονες τραύματα και μου λέει "πάμε σπίτι".

...όταν τους βάλαμε μέσα, δεν μπορούσαμε να τους σκεπάσουμε· αρχίσαμε από τα πόδια κι όταν φτάσαμε στο κεφάλι...Μας ήταν αδύνατο να ρίξουμε χώμα πάνω στο κεφάλι.

...μα...το παιχνίδι το δικό μας, σαν παιδιά ήταν το νεκροταφείο!...όλα τα παιδιά εδώ στη γειτονιά μας κι όλα τα Καλαβρυτινόπουλα ξεκινάγαμε και πηγαίναμε στο νεκροταφείο πώς να φτιάξουμε τα μνήματα, τι λουλούδια από τα περιβόλια που είχανε μείνει να βάλουμε να φυτέψουμε · αυτό μπορώ να σας πω κράτησε πολύ καιρό...» (Μαρτυρία Αλεξοπούλου Βασιλικής).

Στον οδυρμό, το θρήνο και την οδύνη, που περνοδιάβαιναν, λες ως ανατριχιαστικά στοιχειωμένα αερικά πάνω απ' την καταστραμμένη και κατακρεοσυρημένη πολιτειούλα, γυναίκες κλαμένες, αναμαλλιασμένες, απεγνωσμένες,

απορημένες, φαντάσματα της μοίρας τριγυρνούσαν, προσπαθώντας να συμμαζέψουν εκείνα που το καθήκον επιβάλλει και η συνέχεια της ζωής καθορίζει.

«...εκράταγα τα μωρά το Μιχάλη και τον Αλέξη· ήσανε χρονιάρικα...ήσανε ούτε και χρονιάρικα καλά - καλά.

...και δε κει εσταμάτησα γιατί είχα και τα δύο παιδιά, και δυο παιδιά τ' αδελφού μου με τη νύφη μου που ήσανε μικρά, ο Χρίστος κι ο Πάνος.

Σταματήσαμε εκεί.

...πήρα τα παιδιά κι ήρθα στο σπίτι και καιγόταν το σπίτι.

...τα παιδιά τάβαλα χάμω και ξενυχτήσαμε.

...οι άλλες γυναίκες όσες εδινόσανε εκουβαλάγανε, άλλες απ' τα πόδια άλλες απ' τα χέρια και τους φέρναν εκεί και σκούζανε!

...άλλη με τα χέρια της έσκαβε, άλλη...ήβρανε όπου ήταν άκαγο, άλλη σκεπάρνια, άλλη ξινάρια...και τι; τους χώσανε, ίσα που τους σκεπάζανε...εκείνο κάνανε και σκούζανε...τίποτα άλλο! ...σκροπίσαν εδώ μέσα στα κάιματα ήσαν και κει κάτω του Λερούνη εκεί τα σπίτια που ήσαν...και ξενυχτήσαμε. Εγώ με τη φαμελιά μου αλλού, η άλλη με τη φαμελιά της ούτε ήταν κανά καλύβι, ούτε ήταν...ετρονπόσαμε.

...Τους άντρες τους σκοτώσανε! Μωρή που πάτε;» (Μαρτυρία Αλεξοπούλου Θεώνης).

Ολομόναχες, μετά τον πιο αποτρόπαιο εφιάλτη, δίνοντας κουράγιο η μία στην άλλη, προσπαθούσαν να στήσουν τη ζωή μέσα απ' του θανάτου την οδύνη και της καταστροφής τα αποκαϊδία.

«...και πήγα εκεί πάνω σπίτι μου και τι να βρω; Τίποτα. Στους δρόμους εξενύχτησα, χάμω. Ούτε ρούχο, ούτε τίποτα...μες στην αυλή ξενύχτησα.

...τι να φάμε...λιποθυμάγανε από την πείνα...τι θαλα φάνε...ποιος να τους δώσει να φάνε.

...εβοηθειόμαστε η μια την άλλη...και φέρναμε...τι να φέρουμε, μήπως είχαμε το ξινάρι να τους θάψουμε; Με τα νύχια μας...

...με φτώχεια και μ' ανέχεια...μήπως είχα τη σύνταξη; ...μήπως είχα τίποτε; ...μήπως είχα τίποτε να ζήσω;

...στο ύπαιθρο που να μείνω; ...που θαλα μείνω; ...είχα να πάω πουθενά; ...μήπως είχα το συγγενή για να 'χει δικό του;

...τίποτε δεν είχα...τίποτε!.. (Καποτά Νότα).

...Μικρές Παναγιές, που του Γολγοθά το δύσκολο και δύσβατο μονοπάτι ανηφόριζαν!

Ηρωίδες, πέρα από της δόξας την ερμηνεία και την κυριολεξία, στο μόχθο τ' αγώνα!

Μπροστάρισσες, για ένα στοίχημα χρέους ζωής, όπου το κέρδισαν με περισσότερα δύναμης, θέλησης, θάρρους!

Υποκλινόμαστε σ' αυτές τις γυναίκες, τις μοναδικές, τις γυναίκες αξία, ιδέα,
πρότυπο, με άκρατο θαυμασμό, με διθυραμβικό εγκώμιο, με δοξαστικό ύμνο!

Αυτές οι γυναίκες της μαρτυρικής Καλαβρυτινής γης!

Οι γιαγιάδες, οι μάνες, οι θείες, οι αδελφές, οι κόρες!
Που από τότε, έως σήμερα και πάντα...

«...Περιστέρι κατάσπρο
στα χέρια τους κρατούσαν.
Κι ήταν κι είναι μόνη ευχή κι ελπίδα,
παντοτινό τραγούδι :

στις άκριες πέρα της γης
μυρόβλητο ν' ανθίζει

σ' όλους τους δρόμους της ζωής,
ΕΙΡΗΝΗΣ, το λουλούδι!»